Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
YVES'A BOTA
przedstawiona w dniu 29 listopada 2011 r.[1]

Sprawa C-406/10

SAS Institute Inc.
przeciwko
World Programming Ltd

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division (Zjednoczone Królestwo)]

Własność intelektualna — Dyrektywa 91/250/EWG — Dyrektywa 2001/29/WE — Ochrona prawna programów komputerowych — Tworzenie różnych programów zawierających funkcje innego programu komputerowego bez dostępu do jego kodu źródłowego

1. W drodze niniejszego odesłania prejudycjalnego zwrócono się do Trybunału o sprecyzowanie zakresu ochrony prawnej programów komputerowych przez prawo autorskie na podstawie dyrektywy 91/250/EWG[2], a także ochrony prawnej utworów przyznanej dyrektywą 2001/29/WE[3].

2. High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division (Zjednoczone Królestwo) zasadniczo zmierza do ustalenia, czy funkcje programu komputerowego i język programowania są chronione prawem autorskim na podstawie art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250. W przepisie tym przewidziano, że ochronie podlega każda forma wyrażenia programu komputerowego oraz przypomniano, że koncepcje i zasady, na których opierają się wszystkie elementy programu komputerowego, nie podlegają ochronie na podstawie tej dyrektywy.

3. Ponadto zwrócono się do Trybunału o stwierdzenie, czy art. 1 ust. 2 i art. 6 dyrektywy 91/250 należy interpretować w taki sposób, że fakt powielenia kodu lub translacji formy kodu formatu plików danych przez licencjobiorcę w celu napisania we własnym programie komputerowym kodu źródłowego, który odczytuje i zapisuje taki format plików, nie jest czynnością podlegającą zezwoleniu.

4. Ponadto sąd odsyłający zwrócił się do Trybunału o sprecyzowanie zakresu wyjątku od wyłącznych praw autora programu komputerowego przewidzianego w art. 5 ust. 3 tej dyrektywy, który stanowi, że osoba mająca prawo do używania kopii programu komputerowego jest upoważniona bez zezwolenia uprawnionego do obserwowania, badania lub testowania funkcjonowania programu w celu ustalenia koncepcji i zasad, na których opiera się każdy z elementów programu, jeżeli robi to podczas wykonywania czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu komputerowego, w stosunku do którego jest uprawniona.

1 — Język oryginału: francuski.

2 — Dyrektywa Rady z dnia 14 maja 1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (Dz.U. L 122, s. 42).

3 — Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167, s. 10).

5. Wreszcie zwrócono się do Trybunału w kwestii zakresu ochrony przewidzianej w art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, który przewiduje, że autor posiada wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniania bezpośredniego lub pośredniego, tymczasowego lub stałego powielania utworu, przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiejkolwiek formie, w całości lub częściowo. Ściśle rzecz ujmując, kwestia polega na tym, czy powielanie w programie komputerowym lub w podręczniku niektórych elementów opisanych w podręczniku do innego programu stanowi na podstawie tego przepisu naruszenie prawa autorskiego do takiego podręcznika.

6. W niniejszej opinii wyjaśnię powody, które leżą u podstaw mojego przekonania, że art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250 należy interpretować w taki sposób, że funkcje programu komputerowego, a także język programowania nie podlegają, jako takie, ochronie na gruncie praw autorskich. Natomiast do sądu krajowego będzie należało zbadanie, czy autor programu komputerowego, powielając takie funkcje w swoim programie komputerowym, powielił zasadniczą część elementów pierwszego programu, które są wyrazem własnej twórczości intelektualnej ich autora.

7. Ponadto zaproponuję Trybunałowi, aby orzekł, że art. 1 ust. 2 i art. 6 dyrektywy 91/250 należy interpretować w ten sposób, że fakt powielenia kodu lub translacji formy kodu formatu plików danych przez licencjobiorcę w celu napisania we własnym programie komputerowym kodu źródłowego, który odczytuje i zapisuje taki format plików, nie jest czynnością podlegającą zezwoleniu, pod warunkiem że czynność ta jest bezwzględnie konieczna do otrzymania informacji niezbędnych do osiągnięcia interoperacyjności między elementami różnych programów. Czynność taka nie może skutkować zezwoleniem licencjobiorcy na powielenie kodu programu komputerowego we własnym programie, czego zbadanie należy do sądu krajowego.

8. Następnie wyjaśnię, dlaczego uważam, że art. 5 ust. 3 tej dyrektywy w związku z art. 4 lit. a) i b) oraz art. 5 ust. 1 tej samej dyrektywy należy interpretować w taki sposób, że wyrażenie „czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, w stosunku do którego [osoba mająca prawo do używania kopii programu komputerowego] jest uprawniona" odnosi się do czynności, na które taka osoba uzyskała zezwolenie uprawnionego, a także do czynności ładowania i uruchamiania koniecznych do użycia programu komputerowego w sposób zgodny z jego przeznaczeniem. Obserwacja, badanie lub testowanie funkcjonowania programu komputerowego wykonywane zgodnie z tym przepisem nie mogą skutkować zezwoleniem osobie mającej prawo do używania kopii tego programu na dostęp do informacji chronionych prawem autorskim, takich jak kod źródłowy lub kod obiektowy.

9. Na koniec zaproponuję Trybunałowi, aby orzekł, że art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że powielanie w programie komputerowym lub w podręczniku niektórych elementów opisanych w podręczniku do innego programu komputerowego może stanowić naruszenie prawa autorskiego do tego podręcznika, jeżeli – co powinien zbadać sąd krajowy – elementy w ten sposób powielone stanowią wyrażenie własnej twórczości intelektualnej ich autora.

I – Ramy prawne

A – *Prawo Unii*

1. Dyrektywa 91/250

10. Celem dyrektywy 91/250 jest zharmonizowanie ustawodawstw państw członkowskich w zakresie ochrony prawnej programów komputerowych poprzez określenie minimalnego poziomu tej ochrony[4].

4 — Zobacz motywy pierwszy, czwarty i piąty tej dyrektywy.

11. Na podstawie motywu ósmego tej dyrektywy kryteria, które powinny być stosowane przy ustalaniu, czy program komputerowy jest, czy nie jest dziełem oryginalnym, nie powinny obejmować żadnych testów dotyczących jakościowych czy estetycznych wartości programu.

12. Motyw trzynasty dyrektywy 91/250 stanowi, że w celu uniknięcia wątpliwości należy wyjaśnić, że tylko wyrażony w formie program komputerowy podlega ochronie, podczas gdy koncepcje i zasady, na których opierają się wszystkie elementy programu, włącznie z tymi, na których opierają się jego „interfejsy", nie podlegają ochronie zgodnie z tą dyrektywą. Zgodnie z tą zasadą prawa autorskiego w zakresie, w jakim logika, algorytmy i języki programowania obejmują koncepcje i zasady, te koncepcje i zasady nie podlegają ochronie zgodnie z rzeczoną dyrektywą [5].

13. Artykuł 1 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„1. Zgodnie z przepisami niniejszej dyrektywy państwa członkowskie chronią prawem autorskim programy komputerowe w taki sposób jak dzieła literackie w rozumieniu konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych. Do celów niniejszej dyrektywy pojęcie »programy komputerowe« obejmuje ich przygotowawczy materiał projektowy.

2. Zgodnie z niniejszą dyrektywą ochronie podlega każda forma wyrażenia programu komputerowego. Koncepcje i zasady, na których opierają się wszystkie elementy programu komputerowego, włącznie z tymi, na których opierają się ich interfejsy, nie podlegają ochronie prawa autorskiego na podstawie niniejszej dyrektywy.

3. Program komputerowy podlega ochronie, jeżeli jest oryginalny w takim rozumieniu, że jest własną intelektualną twórczością jego [swego] autora. Żadnych innych kryteriów nie stosuje się przy dokonywaniu jego kwalifikacji do ochrony".

14. Artykuł 4 omawianej dyrektywy przewiduje:

„Z zastrzeżeniem przepisów art. 5 i 6 prawa wyłączne uprawnionego w rozumieniu art. 2 obejmują prawo do wykonywania lub zezwalania na:

a) trwałe lub czasowe powielanie programu komputerowego jakimikolwiek środkami i w jakiejkolwiek formie, częściowo lub w całości. W zakresie, w jakim ładowanie, wyświetlanie, uruchamianie, transmitowanie lub przechowywanie programu komputerowego wymaga takiego powielenia, takie czynności wymagają uzyskania zezwolenia uprawnionego;

b) translację, adaptację, porządkowanie i jakiekolwiek inne modyfikacje programu komputerowego i powielenie wyników tych działań bez uszczerbku dla praw osoby, która modyfikuje program;

c) jakąkolwiek formę publicznej dystrybucji, włącznie z wypożyczeniem oryginalnego programu komputerowego lub jego kopii. Pierwsza sprzedaż na terytorium Wspólnoty kopii programu komputerowego przez uprawnionego lub za jego zgodą wyczerpuje prawo dystrybucji na terytorium Wspólnoty tej kopii, z wyjątkiem prawa do kontroli dalszych wypożyczeń programu lub jego kopii".

15. Artykuł 5 dyrektywy 91/250 stanowi, co następuje:

„1. W braku szczególnych przepisów umownych czynności określone w art. 4 lit. a) i b) nie wymagają zezwolenia uprawnionego, jeśli są konieczne do użycia programu przez uprawnionego nabywcę zgodnie z [jego przeznaczeniem], włącznie z poprawianiem błędów.

5 — Zobacz motyw czternasty dyrektywy 91/250.

2. Sporządzanie kopii zapasowej przez osobę mającą prawo do używania programu komputerowego nie może być umownie zabronione w zakresie, w jakim jest to konieczne do takiego używania.

3. Osoba mająca prawo do używania kopii programu komputerowego jest upoważniona bez zezwolenia uprawnionego obserwować, badać lub testować funkcjonowanie programu w celu ustalenia koncepcji i zasad, na których opiera się każdy z elementów programu, jeżeli robi to podczas wykonywania czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, w stosunku do którego jest uprawniona".

16. Artykuł 6 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„1. Zezwolenie uprawnionego nie jest wymagane, jeśli powielanie kodu i translacja jego form w rozumieniu art. 4 lit. a) i b) jest niezbędne do otrzymania informacji koniecznych do osiągnięcia interoperacyjności niezależnie stworzonego programu komputerowego z innymi programami, z zastrzeżeniem spełnienia następujących warunków:

a) czynności te są wykonywane przez licencjobiorcę lub osobę mającą prawo do używania kopii programu, lub upoważnioną osobę działającą w ich imieniu;

b) informacje konieczne do osiągnięcia interoperacyjności nie były uprzednio łatwo dostępne dla osób określonych w lit. a)

oraz

c) czynności te są ograniczone do tych części oryginalnego programu, które są niezbędne dla osiągnięcia interoperacyjności.

2. Przepisy ust. 1 nie upoważniają do tego, by informacje uzyskane na ich podstawie były:

a) wykorzystane do celów innych niż osiągnięcie interoperacyjności niezależnie od siebie stworzonych programów komputerowych;

[…].

3. Zgodnie z przepisami konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych niniejszy artykuł nie może być interpretowany tak, aby możliwe było jego stosowanie w sposób, który bez uzasadnienia narusza słuszne interesy uprawnionego lub pozostaje w sprzeczności z normalnym korzystaniem z programu komputerowego".

17. Ponadto na mocy art. 9 ust. 1 zdanie drugie dyrektywy 91/250 jakiekolwiek przepisy umowne sprzeczne z art. 6 tej dyrektywy lub z wyjątkami przewidzianymi w art. 5 ust. 2 i 3 tej dyrektywy są nieważne.

2. Dyrektywa 2001/29

18. Dyrektywa 2001/29 dotyczy ochrony prawnej praw autorskich i pokrewnych w ramach rynku wewnętrznego, ze szczególnym uwzględnieniem społeczeństwa informacyjnego [6].

19. Wspomniana dyrektywa znajduje zastosowanie bez uszczerbku dla istniejących przepisów prawnych w zakresie między innymi ochrony prawnej programów komputerowych [7].

6 — Zobacz art. 1 ust. 1 tej dyrektywy.

7 — Zobacz art. 1 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29.

20. Artykuł 2 lit. a) tej dyrektywy wskazuje, że państwa członkowskie przewidują dla autorów wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniania bezpośredniego lub pośredniego, tymczasowego lub stałego powielania utworu, przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiejkolwiek formie, w całości lub częściowo.

B – *Prawo krajowe*

21. Dyrektywy 91/250 i 2001/29 zostały przetransponowane do krajowego porządku prawnego przez Copyright, Designs and Patents Act 1988 (brytyjską ustawę z 1988 r. w sprawie prawa autorskiego, wzorów i patentów), zmienioną przez Copyright (Computer Programs) Regulations 1992 [rozporządzenie z 1992 r. w sprawie prawa autorskiego (programy komputerowe)], a także przez Copyright and Related Rights Regulations 2003 (rozporządzenie z 2003 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych), (zwaną dalej „ustawą z 1988 r.").

22. Artykuł 1 ust. 1 lit. a) ustawy z 1988 r. przewiduje, że prawo autorskie jest prawem własności oryginalnych utworów literackich, dramatycznych, muzycznych lub artystycznych. Zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. a)–d) tej ustawy „utwór literacki" oznacza każdy utwór, który nie jest utworem dramatycznym lub muzycznym, zapisany, wypowiadany lub śpiewany, w szczególności tablicę lub kompilację inną niż baza danych, program komputerowy, przygotowawczy materiał projektowy na potrzeby programu komputerowego i bazy danych.

23. Artykuł 16 ust. 1 lit. a) wspomnianej ustawy przewiduje, że uprawniony do utworu z tytułu prawa autorskiego ma wyłączne prawo do powielania utworu.

24. Zgodnie z art. 16 ust. 3 lit. a) i b) ustawy z 1988 r. ograniczenie czynności na utworze przez prawo autorskie dotyczy całego utworu lub jego znacznej części, zarówno pośrednio, jak i bezpośrednio.

25. Na mocy art. 17 ust. 2 wspomnianej ustawy czynność powielania utworu literackiego, dramatycznego, muzycznego lub artystycznego oznacza fakt powielenia utworu w każdej formie materialnej. Obejmuje to przechowywanie dzieła na jakimkolwiek nośniku w formie elektronicznej.

26. Natomiast zgodnie z art. 50BA ust. 1 ustawy z 1988 r. nie stanowi naruszenia praw autorskich obserwowanie, badanie lub testowanie funkcjonowania programu komputerowego przez uprawnionego użytkownika kopii tego programu celem określenia idei i zasad, na których opiera się jakikolwiek element programu, jeśli dokonuje on tego podczas wykonywania czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, do których jest on uprawniony. Artykuł 50BA ust. 2 tej ustawy precyzuje, że jeżeli czynność jest dozwolona na podstawie art. 50BA ust. 1, pozbawiony znaczenia jest fakt, czy istnieje jakakolwiek klauzula lub jakikolwiek warunek w umowie, których celem byłoby zakazanie lub ograniczenie przedmiotowej czynności.

II – Stan faktyczny i spór przed sądem krajowym

27. SAS Institute Inc. (zwana dalej „SAS Institute") stworzyła oprogramowanie analityczne pod nazwą SAS (zwane dalej „systemem SAS"). System SAS stanowi zintegrowany zespół programów umożliwiający użytkownikom przeprowadzanie przetwarzania i analizy danych, przede wszystkim analizy statystycznej. Zasadniczy składnik systemu SAS nosi nazwę Base SAS. Dzięki niemu użytkownicy mogą pisać i uruchamiać programy aplikacji do posługiwania się danymi. Takie aplikacje są pisane w języku znanym jako język SAS.

28. Funkcje Base SAS mogą zostać rozszerzone poprzez dodanie komponentów uzupełniających. Trzy z tych komponentów są szczególnie interesujące w kontekście postępowania przed sądem krajowym. Chodzi o SAS/ACCESS, SAS/GRAPH i SAS/STAT (zwane dalej łącznie z Base SAS „komponentami SAS").

29. Sąd krajowy wyjaśnił, że klienci SAS Institute, przed zdarzeniami, które doprowadziły do powstania niniejszego sporu, mogli nadal uruchamiać swoje programy aplikacji istniejące w języku SAS i tworzyć nowe tylko na podstawie kolejnych licencji na używanie komponentów SAS. Zatem klient, który chciałby zmienić dostawcę programu, musiałby ponownie napisać jego istniejące programy aplikacji w innym języku, co wymaga znacznych nakładów.

30. Z tego powodu World Programming Limited (zwana dalej „WPL") postanowiła stworzyć alternatywny program komputerowy, World Programming System (zwany dalej „systemem WPL"), pozwalający uruchamiać programy aplikacji napisane w języku SAS.

31. WPL nie kryła, że jej zamiarem było możliwie jak najwierniejsze emulowanie znacznej części funkcji komponentów SAS. Upewniła się zatem, że te same dane wejściowe [8] wytwarzają te same dane wyjściowe [9]. WPL dążyła do tego, aby programy aplikacji jej klientów uruchamiały się w ten sam sposób w systemie WPL, jak i w komponentach SAS.

32. Sąd krajowy precyzuje, że nie dowiedziono, iż WPL miała w tym celu dostęp do kodu źródłowego [10] komponentów SAS, że powieliła jakąkolwiek część tekstu tego kodu, ani że powieliła jakąkolwiek część koncepcji strukturalnej tego kodu.

33. SAS Institute żąda stwierdzenia, że działania WPL stanowią naruszenie praw autorskich do tych programów komputerowych. W dwóch odrębnych orzeczeniach sądy brytyjskie orzekły, że badanie przez konkurenta rynkowego, właściciela tych praw, jak działa jego program, i następnie napisanie własnego programu, który emuluje jego działanie, nie stanowi naruszenia praw autorskich do kodu źródłowego programu komputerowego.

34. SAS Institute, kwestionując takie podejście, wniosła skargę do sądu krajowego. Zarzuca ona WPL zasadniczo, że:

— powieliła podręczniki systemowe SAS (zwane dalej „podręcznikami systemowymi SAS") opublikowane przez SAS Institute, tworząc system WPL, przez co naruszyła jej prawa autorskie do podręczników systemowych SAS;

— pośrednio powieliła w ten sposób programy komputerowe zawierające komponenty SAS, naruszając jej prawa autorskie do tych komponentów;

— wykorzystała wersję systemu SAS o nazwie „Learning Edition", naruszając warunki licencji dotyczące tej wersji oraz zobowiązania zaciągnięte z tego tytułu, a także jej prawa autorskie do wspomnianej wersji oraz

— naruszyła prawa autorskie do podręczników systemowych SAS, tworząc własny podręcznik systemowy (zwany dalej „podręcznikiem systemowym WPL").

III – Pytania prejudycjalne

35. Mając wątpliwości co do wykładni przepisów prawa Unii, High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy w razie gdy program komputerowy (zwany dalej »pierwszym programem«) jest chroniony prawem autorskim jako dzieło literackie, art. 1 ust. 2 [dyrektywy 91/250] należy interpretować w ten sposób, że nie stanowi naruszenia praw autorskich do pierwszego programu stworzenie przez

8 — Dane wejściowe są danymi, które wprowadzają użytkownicy.

9 — Dane wyjściowe są wynikiem danych wejściowych przetworzonych przez program komputerowy.

10 — Podstawą programu komputerowego jest kod źródłowy napisany przez programistę. Kod, składający się ze słów, jest zrozumiały dla człowieka. Nie jest jednak wykonalny przez maszynę. Aby mógł się taki stać, musi zostać skompilowany w celu translacji na język maszyny w formie binarnej, najczęściej cyfr 0 i 1. Taka postać nazywana jest kodem obiektowym.

konkurenta podmiotu praw autorskich – bez dostępu do kodu źródłowego pierwszego programu, ani bezpośrednio, ani za pomocą procedury takiej jak dekompilacja kodu obiektowego – innego programu (zwanego dalej »drugim programem«) kopiującego funkcje pierwszego programu?

2) Czy dla odpowiedzi na pytanie pierwsze mają znaczenie którekolwiek z następujących okoliczności:

   a) charakter lub zakres zbioru funkcji pierwszego programu;

   b) charakter lub zakres nakładów umiejętności, oceny i pracy poświęconych przez twórcę pierwszego programu w opracowanie zbioru funkcji tego programu;

   c) poziom dokładności, z jaką zbiór funkcji pierwszego programu został powielony w drugim programie;

   d) jeśli kod źródłowy drugiego programu powiela pewne aspekty kodu źródłowego pierwszego programu w zakresie, który wykracza poza to, co było absolutnie niezbędne dla wytworzenia tego samego zbioru funkcji co w przypadku pierwszego programu?

3) Czy w razie gdy pierwszy program interpretuje i uruchamia programy aplikacji napisane przez użytkowników pierwszego programu w języku programowania opracowanym przez twórcę pierwszego programu, który zawiera słowa kluczowe opracowane lub dobrane przez twórcę pierwszego programu oraz składnię opracowaną przez twórcę pierwszego programu, art. 1 ust. 2 [dyrektywy 91/250] należy interpretować w ten sposób, że nie stanowi naruszenia praw autorskich do pierwszego programu napisanie drugiego programu tak, aby interpretował i uruchamiał takie programy aplikacji przy użyciu tych samych słów kluczowych i tej samej składni?

4) Czy w razie gdy pierwszy program odczytuje z plików danych i zapisuje w nich w określonym formacie opracowanym przez twórcę pierwszego programu, art. 1 ust. 2 [dyrektywy 91/250] należy interpretować w ten sposób, że nie stanowi naruszenia praw autorskich do pierwszego programu napisanie drugiego programu tak, aby dokonywał odczytu z plików danych i dokonywał w nich zapisu w tym samym formacie?

5) Czy dla odpowiedzi na pytania pierwsze, trzecie i czwarte ma znaczenie, jeżeli twórca drugiego programu stworzył ten program poprzez:

   a) obserwowanie, badanie oraz testowanie funkcjonowania pierwszego programu; albo

   b) czytanie podręcznika systemowego, opisującego funkcje pierwszego programu, stworzonego i opublikowanego przez twórcę pierwszego programu (zwanego dalej »podręcznikiem systemowym«); albo

   c) zarówno a), jak i b)?

6) Czy w razie gdy osoba ma prawo do używania kopii pierwszego programu na podstawie licencji, art. 5 ust. 3 [dyrektywy 91/250] należy interpretować w ten sposób, że licencjobiorca jest uprawniony bez upoważnienia ze strony podmiotu praw autorskich do dokonywania czynności polegających na ładowaniu, uruchamianiu i przechowywaniu programu w celu obserwowania, testowania lub badania funkcjonowania pierwszego programu, aby ustalić koncepcje i zasady, na których opiera się którykolwiek z elementów programu, jeśli licencja zezwala licencjobiorcy na dokonywanie czynności polegających na ładowaniu, uruchamianiu i przechowywaniu pierwszego

programu przy używaniu go dla określonego celu dozwolonego na podstawie licencji, ale czynności podejmowane w celu obserwowania, testowania lub badania pierwszego programu wykraczają poza zakres celu dozwolonego na podstawie licencji?

7) Czy art. 5 ust. 3 [dyrektywy 91/250] należy interpretować w ten sposób, że czynności polegające na obserwowaniu, testowaniu lub badaniu funkcjonowania pierwszego programu powinny być uważane za dokonywane w celu ustalenia koncepcji i zasad, na których opiera się którykolwiek z elementów pierwszego programu, gdy są wykonywane po to:

   a) aby ustalić sposób działania pierwszego programu, w szczególności szczegóły, które nie są opisane w podręczniku systemowym, w celu napisania programu w sposób, o którym mowa w pytaniu pierwszym […];

   b) aby ustalić, jak pierwszy program interpretuje i wykonuje instrukcje napisane w języku programowania, który jest interpretowany i wykonywany przez ten pierwszy program (zob. pytanie trzecie […]);

   c) aby ustalić formaty plików danych, które są zapisywane lub odczytywane przez pierwszy program (zob. pytanie czwarte […]);

   d) aby porównać wydajność drugiego programu z wydajnością pierwszego programu w celu znalezienia przyczyn różnic w wydajności programów i poprawienia wydajności drugiego programu;

   e) aby przeprowadzić równolegle testy pierwszego i drugiego programu w celu porównania uzyskiwanych danych wyjściowych w toku opracowywania drugiego programu, w szczególności przez uruchamianie tych samym skryptów testowych przez zarówno pierwszy, jak i drugi program;

   f) aby ustalić dane wyjściowe pliku dziennika wytwarzane przez pierwszy program w celu stworzenia pliku dziennika identycznego lub o podobnym wyglądzie;

   g) aby powodować wyświetlanie przez pierwszy program danych (konkretnie danych zestawiających kody pocztowe z poszczególnymi stanami w Stanach Zjednoczonych [Ameryki]) dla celów ustalenia, czy odpowiadają one oficjalnym bazom danych tychże danych, a jeśli nie odpowiadają, aby zaprogramować drugi program w taki sposób, żeby jego odpowiedź była taka sama jak pierwszego programu na te same dane wejściowe?

8) Czy w razie gdy podręcznik systemowy jest chroniony prawem autorskim jako dzieło literackie, art. 2 lit. a) [dyrektywy 2001/29] należy interpretować w ten sposób, że stanowi naruszenie praw autorskich do tego podręcznika powielenie lub powielenie w znacznej części przez twórcę drugiego programu w tym programie któregokolwiek z następujących elementów opisanych w tym podręczniku:

   a) wyboru działań statystycznych, które zostały wprowadzone w pierwszym programie;

   b) wzorów matematycznych użytych w podręczniku systemowym do opisania tych działań;

   c) poszczególnych poleceń lub kombinacji poleceń, poprzez które działania te mogą być wywoływane;

   d) opcji przewidzianych przez twórcę pierwszego programu dla różnych poleceń;

   e) słów kluczowych i składni rozpoznawanych przez pierwszy program;

f) wartości domyślnych, które twórca pierwszego programu postanowił wprowadzić na wypadek nieokreślenia przez użytkownika poszczególnego polecenia lub opcji;

g) ilości iteracji, które pierwszy program będzie wykonywał w określonych okolicznościach?

9) Czy art. 2 lit. a) [dyrektywy 2001/29] należy interpretować w ten sposób, że stanowi naruszenie praw autorskich do podręcznika systemowego powielenie lub powielenie w znacznej części w podręczniku systemowym opisującym drugi program słów kluczowych i składni rozpoznawanych przez pierwszy program?".

IV – Moja analiza

36. W mojej opinii pytania, z którymi zwrócił się High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division, można rozpatrzyć w następujący sposób.

37. Po pierwsze, w pytaniach od pierwszego do trzeciego sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250 należy interpretować w ten sposób, że funkcje programu komputerowego i język programowania są uznawane za wyrażenie tego programu i mogą być objęte przewidzianą w tej dyrektywie ochroną na gruncie prawa autorskiego.

38. Po drugie, rozumiem, że w pytaniu czwartym sąd dąży do ustalenia, czy w rzeczywistości art. 1 ust. 2 i art. 6 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że fakt powielenia kodu lub translacji formy kodu formatu plików danych przez licencjobiorcę w celu napisania we własnym programie komputerowym kodu źródłowego czytającego i zapisującego ten format plików nie jest uznawany za czynność podlegającą zezwoleniu.

39. Po trzecie, w pytaniach od piątego do siódmego sąd krajowy zwrócił się do Trybunału o sprecyzowanie zakresu wyjątku od wymogu udzielenia przez uprawnionego z tytułu prawa autorskiego zezwolenia przewidzianego w art. 5 ust. 3 wspomnianej dyrektywy. Sąd krajowy dąży w szczególności do ustalenia, czy wyrażenie „czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, w stosunku do którego [osoba mająca prawo do używania kopii programu komputerowego] jest uprawniona" obejmuje jedynie czynności, które licencjobiorca uprawniony do używania programu komputerowego ma prawo wykonywać na podstawie tej licencji, oraz czy zamiar, z jakim te czynności są wykonywane, ma wpływ na możliwość powołania się na taki wyjątek przez licencjobiorcę.

40. Wreszcie w pytaniach ósmym i dziewiątym sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy co do zasady art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że powielenie w programie komputerowym lub podręczniku niektórych elementów opisanych w podręczniku do innego programu komputerowego stanowi naruszenie prawa autorskiego do tego podręcznika.

A – *W przedmiocie ochrony funkcji programu komputerowego i języka programowania na podstawie art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250*

41. W swoich pytaniach sąd odsyłający pyta w rzeczywistości o przedmiot i zakres ochrony przyznawanej przez dyrektywę 91/250. Ich celem jest w szczególności ustalenie, czy funkcje[11], język programowania i formaty plików danych programu komputerowego stanowią wyrażenie tego programu i z tego względu mogą być chronione prawem autorskim na podstawie tej dyrektywy.

11 — Przypis bez znaczenia dla polskiej wersji.

42. Przypominam, że art. 1 ust. 1 wspomnianej dyrektywy przewiduje, iż państwa członkowskie chronią programy komputerowe jako dzieła literackie. Ochrona na gruncie prawa autorskiego ma zastosowanie do wszystkich form wyrażania programu komputerowego, nie dotyczy natomiast koncepcji i zasad, na których opierają się wszystkie elementy programu komputerowego [12]. W motywie czternastym dyrektywy wyjaśniono również, że zgodnie z tą zasadą prawa autorskiego w zakresie, w jakim logika, algorytmy i języki programowania obejmują koncepcje i zasady, te koncepcje i zasady nie podlegają ochronie na podstawie tej dyrektywy.

43. Powyższa zasada została również ujęta w tekstach międzynarodowych. W szczególności art. 2 Traktatu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (OMPI) o prawie autorskim [13] przewiduje, że ochrona na podstawie prawa autorskiego obejmuje formę wyrażania, a nie idee, procedury, metody działania czy pojęcia matematyczne jako takie.

44. Dzieje się tak dlatego, że oryginalność utworu, która otwiera dostęp do ochrony prawnej, nie leży w koncepcji, która może podążać w dowolny sposób, lecz w jej wyrażeniu.

45. Jeżeli chodzi o programy komputerowe, dyrektywa 91/250 nie precyzuje sformułowania „każda forma wyrażania programu komputerowego".

46. Ten brak definicji wynika z wyraźnej woli prawodawcy Unii. W projekcie dyrektywy [14] Komisja Europejska precyzuje bowiem, że „[s]pecjaliści zauważyli, że zawarcie w dyrektywie jakiejkolwiek definicji tego, co może stanowić program, w sposób konieczny stałoby się przestarzałe, gdyby na skutek postępu technicznego zmieniła się istota programu takiego, jakim jest on nam znany dzisiaj" [15].

47. Niemniej jednak prawodawca Unii stwierdził, że elementy twórczości, wiedza fachowa i inwencja objawiają się w sposobie, w jaki program został opracowany. Programista definiuje zadania do wykonania przez program komputerowy i przeprowadza analizę środków pozwalających osiągnąć takie wyniki. Autor programu komputerowego, podobnie jak autor książki, wybiera etapy do pokonania, a sposób wyrażenia tych etapów nadaje programowi komputerowemu jego cechy charakterystyczne związane z prędkością, skutecznością, a nawet stylem [16].

48. Ochronę programu komputerowego można zatem przewidzieć dopiero w momencie, w którym wybór i układ tych elementów świadczą o twórczości i wiedzy fachowej autora i odróżniają jego utwór od innych [17].

49. W wyroku z dnia 22 grudnia 2010 r. w sprawie Bezpečnostní softwarová asociace [18] Trybunał sprecyzował, że przedmiot ochrony przyznanej w dyrektywie 91/250 obejmuje program komputerowy we wszystkich jego formach wyrażenia, które umożliwiają jego powielanie w różnych językach informatycznych, takich jak kod źródłowy i kod obiektowy [19]. Trybunał orzekł również, że każda forma wyrażenia programu komputerowego musi być chroniona od chwili, gdy jej odtworzenie prowadziłoby do odtworzenia samego programu, pozwalając w ten sposób komputerowi na spełnienie jego funkcji [20].

12 — Zobacz art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250.

13 — Traktat przyjęty w Genewie w dniu 20 grudnia 1996 r. został zatwierdzony w imieniu Wspólnoty decyzją Rady 2000/278/WE z dnia 16 marca 2000 r. (Dz.U. L 89, s. 6).

14 — Projekt dyrektywy Rady w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych [COM(1988) 816 wersja ostateczna, zwany dalej „projektem dyrektywy"].

15 — Zobacz art. 1 ust. 1 akapit pierwszy w drugiej części projektu dyrektywy zatytułowanej „Przepisy szczegółowe".

16 — Zobacz pkt 2.3 projektu dyrektywy.

17 — Zobacz pkt 2.5 projektu dyrektywy.

18 — Wyrok w sprawie C-393/09, Zb.Orz. s. I-13971.

19 — Punkt 35.

20 — Punkt 38.

50. Ochrona programu komputerowego nie ogranicza się zatem do elementów literalnych tego programu, tj. do kodu źródłowego i kodu obiektowego, lecz obejmuje wszystkie inne elementy wyrażające twórczość jego autora.

51. W tak zdefiniowanym kontekście należy teraz stopniowo zbadać, czy funkcja programu komputerowego i język programowania mogą zostać uznane za wyrażenie programu i czy mogą być objęte ochroną przewidzianą w dyrektywie 91/250.

1. W przedmiocie ochrony funkcji programu komputerowego na gruncie prawa autorskiego

52. Funkcja programu komputerowego może zostać zdefiniowana jako zespół możliwości, jakie oferuje system informatyczny, i działania właściwe dla tego programu. Innymi słowy, funkcja programu komputerowego jest usługą, której oczekuje od niego użytkownik.

53. W mojej opinii funkcje programu komputerowego nie mogą, jako takie, być przedmiotem ochrony prawnoautorskiej na podstawie art. 1 ust. 1 dyrektywy 91/250.

54. Przedstawię to na konkretnym przykładzie. Jeżeli programista postanowi opracować program komputerowy do rezerwacji biletów lotniczych, w programie tym będzie mnóstwo funkcji niezbędnych do przeprowadzenia rezerwacji. Program komputerowy powinien być w stanie kolejno znaleźć lot poszukiwany przez użytkownika, sprawdzić dostępne miejsca, zarezerwować miejsce, zarejestrować dane użytkownika, uwzględnić dane dotyczące płatności online i wreszcie wyedytować bilet elektroniczny tego użytkownika [21]. Wszystkie te funkcje i działania są podyktowane konkretnym i ograniczonym przedmiotem. W tym względzie wiążą się z koncepcją. Mogą zatem istnieć programy komputerowe oferujące takie same funkcje.

55. Istnieje natomiast mnóstwo sposobów konkretyzacji tych funkcji i to te sposoby mogą być chronione prawem autorskim na podstawie dyrektywy 91/250. Jak już wykazałem, twórczość, wiedza fachowa i inwencja objawiają się w sposobie, w jaki program został opracowany, w jego zapisie. Programista stosuje wzory i algorytmy, które – jako takie – są wyłączone z ochrony na podstawie prawa autorskiego [22], ponieważ są porównywalne ze słowami, którymi posługuje się poeta lub pisarz w swojej twórczości literackiej [23]. Jednakże sposób ułożenia tych elementów, takie jak styl zapisu programu komputerowego, może odzwierciedlać twórczość intelektualną właściwą dla jego autora, a zatem może podlegać ochronie.

56. Wydaje mi się zresztą, że analizę tę potwierdzają prace przygotowawcze poprzedzające przyjęcie dyrektywy 91/250. Otóż w projekcie dyrektywy Komisja wyjaśniła, że podstawową zaletą ochrony programów komputerowych przez prawo autorskie jest objęcie ochroną wyłącznie indywidualnego wyrażenia utworu i pozostawienie innym autorom zamierzonej swobody tworzenia podobnych, a nawet identycznych programów, o ile nie są one wynikiem powielenia [24]. Ten aspekt jest szczególnie ważny, ponieważ algorytmy, na których opierają się programy komputerowe, są dostępne niewątpliwie w dużej, lecz nie w nieograniczonej liczbie [25].

57. Jeżeli przyjęlibyśmy, że funkcja programu komputerowego mogłaby być chroniona jako taka, oznaczałoby to umożliwienie monopolizowania koncepcji kosztem postępu technicznego i rozwoju przemysłowego.

21 — Zobacz wyrok High Court of Justice (England & Wales) z dnia 30 lipca 2004 r. w sprawie Navitaire Inc. v. EasyJet, [2004] EWHC 1725 (Ch), pkt 116, 117.

22 — Zobacz motyw czternasty i art. 1 ust. 2 tej dyrektywy.

23 — Zobacz pkt 2.4 projektu dyrektywy.

24 — Zobacz pkt 3.7 projektu dyrektywy.

25 — Idem.

58. Poza tym rozumiem, że sąd odsyłający stawia pytanie, czy powielenie aspektów kodu źródłowego, które mają cechę funkcji programu komputerowego, w kodzie źródłowym innego programu komputerowego jest naruszeniem wyłącznych praw autora pierwszego programu.

59. Uważam, że, podobnie jak w przypadku wszystkich innych utworów, które mogą podlegać ochronie prawem autorskim, powielenie znacznej części wyrażenia funkcji programu komputerowego może stanowić naruszenie prawa autorskiego.

60. W wyroku z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie Infopaq International [26] Trybunał orzekł, że poszczególne części utworu podlegają ochronie na podstawie art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, pod warunkiem że zawarte są w nich określone elementy stanowiące wyraz własnej twórczości intelektualnej autora utworu [27]. Mając na uwadze, że program komputerowy należy uznać za szczególny rodzaj dzieła literackiego [28], taką samą analizę należy przyjąć w odniesieniu do elementów, które stanowią wyraz twórczości intelektualnej właściwej dla autora programu komputerowego.

61. Sąd krajowy stawia ponadto pytanie, czy charakter i zakres funkcji programu komputerowego powielonej w innym programie komputerowym lub też poziom szczegółowości, z jaką ta funkcja została powielona, mogą mieć wpływ na wspomnianą analizę.

62. Nie sądzę.

63. Powróćmy do przykładu programu komputerowego umożliwiającego rezerwację biletów lotniczych. Struktura tego programu będzie określać jego funkcje i opisywać kombinację tych funkcji. Sama funkcja programu, tj. uzyskanie biletu lotniczego przez użytkownika, będzie dyktować tę kombinację. Trzeba sprawdzić, czy lot istnieje, a jeżeli tak, w jakim dniu i o której godzinie, czy są jeszcze miejsca itp. Bez względu na charakter i zakres funkcji uważam, że samą funkcję lub kombinację kilku funkcji można utożsamiać z koncepcją, a zatem nie mogą one być chronione, jako takie, prawem autorskim.

64. Podobnie uważam, że analizy tej nie można zakwestionować, powołując się na charakter i zakres nakładów umiejętności, oceny i pracy poświęconych na opracowanie funkcji programu komputerowego.

65. Przypominam zatem, że art. 1 ust. 3 dyrektywy 91/250 przewiduje, iż program komputerowy podlega ochronie, jeżeli jest oryginalny w takim rozumieniu, że jest własną intelektualną twórczością swojego autora. Przepis ten precyzuje, że przy dokonywaniu jego kwalifikacji do ochrony nie stosuje się żadnych innych kryteriów [29]. W szczególności motyw ósmy tej dyrektywy stanowi, że kryteria, które powinny być stosowane przy ustalaniu, czy program komputerowy jest, czy nie jest dziełem oryginalnym, nie obejmują żadnych testów dotyczących jakościowych czy estetycznych wartości programu.

66. Uważam zatem, że aby stwierdzić, czy program komputerowy może podlegać ochronie prawnej z tytułu prawa autorskiego, należy uwzględnić nie czas i pracę poświęcone na zaprojektowanie programu ani poziom umiejętności jego autora, lecz stopień oryginalności jego zapisu.

67. W niniejszej sprawie do sądu krajowego należy zbadanie, czy powielając funkcje komponentów SAS, WPL powieliła w swoim systemie WPL znaczną część elementów tych komponentów, które są wyrażeniem własnej twórczości intelektualnej autora tych komponentów.

26 — Wyrok w sprawie C-5/08, Zb.Orz. s. I-6569.

27 — Punkt 39.

28 — Zobacz art. 1 ust. 1 dyrektywy 91/250. Zobacz także art. 1 ust. 2 projektu dyrektywy.

29 — Zobacz także art. 1 ust. 3 projektu dyrektywy.

2. W przedmiocie ochrony języka programowania na gruncie prawa autorskiego

68. Sąd krajowy stawia również pytanie, czy język programowania programu komputerowego może być chroniony prawem autorskim na mocy dyrektywy 91/250 [30]. WPL stworzyła istotnie taki system WPL, który może interpretować i wykonywać instrukcje napisane w języku SAS.

69. Jak już wskazałem, program komputerowy powstaje najpierw w postaci kodu źródłowego. Ten kod jest napisany w języku programowania, który działa jak tłumacz między użytkownikiem a maszyną. Pozwala on użytkownikowi napisać instrukcje w języku, który on sam rozumie. Sąd krajowy wyjaśnił, że język SAS składa się ze zdań, wyrażeń, opcji, formatów i funkcji wyrażonych w formie elementów jednostkowych, tj. łańcuchów znaków użytych zgodnie z pewnymi konwencjami. Jednym z podstawowych typów elementów jednostkowych języka SAS są nazwy, np. LOGISTIC i UNIVARIATE. Sąd krajowy sprecyzował również, że język SAS ma własną składnię i własne słowa kluczowe [31].

70. Według Patricka Roussela „język programowania jako taki jest spokrewniony z dziełem naukowym konstrukcją teoretyczną, której celem jest zorganizowanie, zdefiniowanie i przekazanie wiedzy służącej do napisania źródeł programów przez człowieka w zrozumiałym zdaniu, które można łatwo przekształcić w instrukcje wykonywane przez komputer. Język programowania tworzy szczegółowe metody do zastosowania, ułatwia pracę umysłu przy wyrażaniu i formalizowaniu źródłowych programów komputerowych. Nie chodzi, jak w przypadku programu, o doprowadzenie do osiągnięcia przez komputer konkretnego wyniku, lecz o stworzenie zasad formułowania programu, który pozwoli osiągnąć wynik” [32].

71. W konsekwencji wydaje mi się, że język programowania jest elementem funkcyjnym, który pozwala wydawać instrukcje maszynie. Jak już wskazałem w przypadku języka SAS, język programowania składa się z wyrazów i znaków znanych wszystkim i pozbawionych jakiejkolwiek oryginalności. Moim zdaniem język programowania jest spokrewniony z językiem, którego używa autor powieści. Jest zatem sposobem, który pozwala wypowiedzieć się, sam w sobie nie jest zaś wyrażeniem.

72. Nie sądzę zatem, aby jako taki mógł być uznany za wyrażenie programu komputerowego i w konsekwencji podlegać ochronie na gruncie prawa autorskiego na mocy dyrektywy 91/250.

73. Moim zdaniem analizy tej nie kwestionuje fakt, że w motywie czternastym tej dyrektywy stwierdzono, iż koncepcje i zasady nie podlegają ochronie na mocy dyrektywy w zakresie, w jakim logika, algorytmy i język programowania obejmują te koncepcje i zasady. SAS Institute uważa w istocie, że zgodnie z wykładnią a contrario motyw ten dowodzi, iż język programowania nie jest wyłączony z ochrony na podstawie prawa autorskiego dotyczącego programów komputerowych.

74. Uważam, że we wspomnianym motywie powielono w rzeczywistości zasadę, zgodnie z którą prawo autorskie chroni wyrażenie koncepcji, a nie same koncepcje. Język programowania jako taki nie może być zatem przedmiotem ochrony. Natomiast, mając na uwadze, że kod źródłowy programu komputerowego jest napisany w języku programowania, wyrażenie językiem programowania może podlegać ochronie na mocy art. 1 dyrektywy 91/250.

75. W świetle powyższego uważam, że język programowania jako taki nie stanowi formy wyrażenia programu komputerowego mogącej być przedmiotem ochrony na gruncie prawa autorskiego na mocy tego przepisu.

30 — Zobacz pkt 67–69 postanowienia odsyłającego.

31 — Zobacz pkt 11 postanowienia odsyłającego.

32 — Zobacz P. Roussel, La maîtrise d’un langage de programmation s’acquiert par la pratique, *Revue Communication Commerce électronique*, n° 4, avril 2005, étude 15.

76. Mając na uwadze wszystkie powyższe uwagi, jestem zdania, że art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250 należy interpretować w ten sposób, że funkcje programu komputerowego, a także język programowania nie mogą jako takie podlegać ochronie na podstawie prawa autorskiego. Do sądu krajowego należy zbadanie, czy powielając te funkcje w swoim programie komputerowym, autor tego programu powielił znaczną część elementów pierwszego programu, które są wyrażeniem własnej twórczości intelektualnej ich autora.

B – *W przedmiocie ochrony formatów plików danych przez art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250*

77. W swoim pytaniu sąd krajowy dąży do ustalenia, czy co do istoty WPL nie dopuściła się czynu plagiatu poprzez odszyfrowanie formatu plików danych SAS w takim stopniu, aby móc napisać kod źródłowy we własnym programie komputerowym, który odczytuje i zapisuje pliki danych w tym samym formacie.

78. To pytanie skłoniło mnie z kolei do postawienia innego pytania, czy format plików danych, jako interfejs logiczny [33], jest wyrażeniem programu komputerowego, które może być chronione na mocy dyrektywy 91/250 i czy z tego względu może podlegać czynności dekompilacji na mocy art. 6 tej dyrektywy w celu zapewnienia interoperacyjności między elementami różnych programów komputerowych.

79. SAS Institute opisuje formaty plików danych w następujący sposób: System SAS przechowuje dane w plikach i pozyskuje je z tych plików. W tym celu system wykorzystuje określoną liczbę formatów danych, które zostały zaprojektowane przez SAS Institute. Formaty można uznać za czyste formularze, które system SAS musi wypełnić danymi klienta, zawierające specjalne miejsca, w których należy wpisach konkretne informacje, aby system mógł prawidłowo odczytać i zapisać plik [34].

80. Aby program WPL miał dostęp do danych użytkowników przechowywanych w formacie plików danych SAS, WPL wykonała czynności, w których wyniku jej program mógł rozumieć i interpretować ten format.

81. Wydaje mi się, że dyrektywa 91/250 nie wyłącza interfejsów z ochrony przez prawo autorskie. W jej motywie trzynastym ograniczono się do stwierdzenia, że koncepcje i zasady, na których opierają się różne elementy programu, włącznie z tymi, na których opierają się ich interfejsy, nie są chronione prawem autorskim na mocy tej dyrektywy.

82. Uważam, podobnie jak SAS Institute, że format plików danych SAS stanowi integralną część jej programu komputerowego. W motywie jedenastym wspomnianej dyrektywy stwierdzono zresztą, że części programu umożliwiające takie wzajemne połączenia i wzajemne oddziaływanie między elementami oprogramowania i sprzętu komputerowego są ogólnie znane pod nazwą „interfejsów". Ponieważ interfejs – a w niniejszym przypadku elementy, które tworzą, zapisują i odczytują format plików danych SAS – jest częścią programu komputerowego, wyraża go kod źródłowy w tym programie. W konsekwencji, jeżeli wyrażenie interfejsu stanowi znaczną część wyrażenia programu komputerowego, jak już wskazałem w pkt 59 i 60 niniejszej opinii, może być ono chronione prawem autorskim na mocy dyrektywy 91/250.

83. W świetle powyższego powstaje zatem pytanie, czy na mocy art. 6 wspomnianej dyrektywy WPL miała prawo przeprowadzić czynność dekompilacji, aby zapewnić interoperacyjność między systemem SAS a swoim systemem WPL.

33 — Wydaje się, że strony oraz sąd odsyłający twierdzą, że format plików danych SAS jest interfejsem logicznym.

34 — Zobacz pkt 96 uwag na piśmie SAS Institute.

84. Interfejs istotnie umożliwia interoperacyjność, tj. zdolność do wymiany informacji i wzajemnego wykorzystywania tych informacji [35], między elementami różnych programów komputerowych [36]. A zatem art. 6 ust. 1 dyrektywy 91/250 przewiduje z zastrzeżeniem niektórych warunków, że zezwolenie uprawnionego do programu komputerowego z tytułu praw autorskich nie jest wymagane, jeżeli powielanie kodu i translacja jego form w rozumieniu art. 4 lit. a) i b) tej dyrektywy są niezbędne do otrzymania informacji koniecznych do osiągnięcia interoperacyjności niezależnie stworzonego programu komputerowego z innymi programami. Wynik takiej translacji nazywamy właśnie dekompilacją.

85. Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 91/250 stanowi wyjątek od wyłącznych praw autora programu komputerowego i w moim mniemaniu musi być interpretowany w sposób ścisły. W tym względzie prawodawca Unii zadbał o to, aby sprecyzować w motywach dwudziestym pierwszym i dwudziestym trzecim wspomnianej dyrektywy, że dekompilację należy rozważać w ściśle określonych okolicznościach i że nie można jej wykorzystywać w sposób naruszający uzasadnione interesy właściciela praw autorskich lub sprzeczny z normalnym wykorzystaniem programu.

86. Dekompilację można zatem rozważać, jeżeli przeprowadza ją licencjobiorca, który nie ma jeszcze łatwego i szybkiego dostępu do informacji koniecznych do osiągnięcia interoperacyjności, a sama czynność ogranicza się do części pierwotnego programu, koniecznych do osiągnięcia tej interoperacyjności [37].

87. Uważam, że użycie terminu „konieczne” ilustruje zamiar prawodawcy Unii, aby uczynić z dekompilacji czynność wyjątkową. Moim zdaniem licencjobiorca musi wykazać bezwzględną konieczność powielenia kodu lub translacji jego formy do celów interoperacyjności z elementami własnego programu.

88. Uważam wreszcie, że skutkiem dekompilacji nie może być umożliwienie licencjobiorcy powielenia kodu programu komputerowego we własnym programie. Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 91/250 przewiduje bowiem, że taki proceder może być stosowany w celu *otrzymania informacji koniecznych do osiągnięcia interoperacyjności* [38] między różnymi programami komputerowymi. W żadnym przypadku nie przewidziano w nim zezwolenia na powielenie kodu programu komputerowego.

89. W każdym razie do sądu krajowego należy zbadanie, czy warunki wymienione w art. 6 ust. 1 lit. a)–c) wspomnianej dyrektywy zostały spełnione.

90. W świetle powyższych elementów uważam, że art. 1 ust. 2 i art. 6 dyrektywy 91/250 należy interpretować w ten sposób, że powielenie kodu lub translacja formy kodu formatu plików danych przez licencjobiorcę w celu umożliwienia napisania we własnym programie komputerowym kodu źródłowego, który odczytuje i zapisuje ten format plików, nie jest czynnością podlegającą zezwoleniu, pod warunkiem że czynność ta jest bezwzględnie konieczna do osiągnięcia informacji niezbędnych dla interoperacyjności między elementami różnych programów. Skutkiem wspomnianej czynności nie może być umożliwienie licencjobiorcy powielenia kodu programu komputerowego we własnym programie, co musi zbadać sąd krajowy.

C – *W przedmiocie zakresu art. 5 ust. 3 dyrektywy 91/250*

91. Sąd krajowy dąży co do istoty do ustalenia, czy zawarte w art. 5 ust. 3 dyrektywy 91/250 wyrażenie „czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, w stosunku do którego [osoba mająca prawo do używania kopii programu komputerowego] jest uprawniona” obejmuje wyłącznie czynności, które licencjobiorca uprawniony do używania programu komputerowego ma prawo wykonywać na podstawie tej licencji oraz czy cel tych czynności ma wpływ na możliwość powołania się na wspomniany wyjątek przez licencjobiorcę.

35 — Zobacz motyw dwunasty dyrektywy 91/250.

36 — Zobacz motyw jedenasty wspomnianej dyrektywy.

37 — Zobacz art. 6 ust. 1 lit. a)–c) dyrektywy 91/250.

38 — Moje wyróżnienie.

92. Przedmiot wspomnianego przepisu jest jasny. Obserwacja, badanie lub testowanie funkcjonowania programu komputerowego mają na celu ustalenie koncepcji i zasad, na których opiera się każdy z elementów programu. Przepis ten stanowi dopełnienie zasady wyrażonej w art. 1 ust. 2 dyrektywy, zgodnie z którym koncepcje i zasady, na których opierają się wszystkie elementy programu komputerowego, nie są chronione prawem autorskim.

93. Moim zdaniem celem art. 5 ust. 3 wspomnianej dyrektywy jest uniknięcie sytuacji, w której na podstawie zapisów umownych uprawniony z tytułu praw do programu komputerowego chroni pośrednio koncepcje i zasady, na których opiera się ten program. W tym względzie art. 9 ust. 1 zdanie drugie dyrektywy 91/250 stanowi, że każdy przepis sprzeczny z art. 5 ust. 3 tej dyrektywy jest nieważny.

94. O ile jednak ten ostatni przepis pozwala osobie do tego uprawnionej określać koncepcje i zasady, na których opiera się jakikolwiek element programu komputerowego, o tyle reguluje on także tę możliwość [39]. A zatem taka osoba może obserwować, badać lub testować funkcjonowanie programu w granicach *czynności, do których jest uprawniona* [40].

95. Uważam, że wyrażenie „czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, w stosunku do którego [osoba mająca prawo do używania kopii programu komputerowego] jest uprawniona" odnosi się do czynności dozwolonych na podstawie art. 4 lit. a) i b) oraz art. 5 ust. 1 dyrektywy 91/250. Wyłączne prawa uprawnionego z tytułu prawa autorskiego obejmują prawo do wykonywania niektórych czynności i zezwalania na nie [41]. Uprawniony jako jedyny może określić te czynności w licencji, której udzieli. Może na przykład zezwolić na powielanie swojego programu komputerowego, lecz nie na jego translację lub adaptację.

96. Ponadto niektóre czynności na podstawie art. 5 ust. 1 wspomnianej dyrektywy nie wymagają zezwolenia uprawnionego, o ile szczegółowe postanowienia umowne nie stanowią inaczej, jeżeli czynności te są konieczne, aby pozwolić uprawnionemu nabywcy używać program komputerowy zgodnie z zamierzonym celem, włącznie z poprawianiem błędów. Prawodawca Unii zadbał, aby sprecyzować w motywie siedemnastym dyrektywy 91/250, że czynności ładowania i uruchamiania konieczne do takiego używania nie mogą być zabronione umową.

97. W świetle powyższego uważam zatem, że wyrażenie „czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, w stosunku do którego [osoba mająca prawo do używania kopii programu komputerowego] jest uprawniona" odnosi się do czynności, na które osoba ta uzyskała zgodę od uprawnionego z tytułu prawa autorskiego, a także do czynności ładowania i wyświetlania koniecznych do używania programu komputerowego zgodnie z jego przeznaczeniem.

98. Sąd odsyłający stawia ponadto pytanie, czy powody, dla których obserwowano, badano lub testowano funkcjonowanie programu komputerowego [42], mają wpływ na możliwość powoływania się na wyjątek przewidziany w art. 5 ust. 3 dyrektywy 91/250.

99. Jak można było zauważyć, przedmiotem tego przepisu jest umożliwienie określenia koncepcji i zasad, na których opierają się wszystkie elementy programu komputerowego, bez naruszania wyłącznych praw autora tego programu.

100. Moim zdaniem z brzmienia i systematyki tego przepisu wynika, że jego skutkiem nie może być umożliwienie dostępu do informacji chronionych prawem autorskim, takich jak kod źródłowy lub kod obiektowy, osobie mającej prawo do używania kopii programu.

39 — Zobacz także motyw osiemnasty dyrektywy 91/250.

40 — Moje wyróżnienie.

41 — Artykuł 4 lit. a) i b) tej dyrektywy.

42 — Powody te zostały wymienione w pytaniu siódmym lit. a)–g).

101. A zatem, w świetle wszystkich powyższych uwag, myślę, że art. 5 ust. 3 dyrektywy 91/250 w związku z art. 4 lit. a) i b) oraz art. 5 ust. 1 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że wyrażenie „czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, w stosunku do którego [osoba mająca prawo do używania kopii programu komputerowego] jest uprawniona" odnosi się do czynności, na które osoba ta otrzymała zezwolenie uprawnionego z tytułu prawa autorskiego, a także do czynności ładowania i uruchamiania koniecznych do używania programu komputerowego zgodnie z jego przeznaczeniem. Obserwacja, badanie lub testowanie funkcjonowania programu komputerowego wykonywane zgodnie z tym przepisem nie mogą skutkować umożliwieniem dostępu do informacji chronionych prawem autorskim, takich jak kod źródłowy lub kod obiektowy, osobie mającej prawo do używania kopii tego programu.

D – *W przedmiocie ochrony podręcznika do programu komputerowego na mocy art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29*

102. W swoich pytaniach sąd krajowy dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że powielenie w programie komputerowym lub podręczniku niektórych elementów opisanych w podręczniku do innego programu komputerowego stanowi naruszenie prawa autorskiego do tego podręcznika.

103. Podręczniki systemowe SAS stanowią dzieła o charakterze technicznym wyczerpująco i szczegółowo dokumentujące funkcje każdej części każdego komponentu SAS, niezbędne dane wejściowe oraz, tam, gdzie to właściwe, spodziewane dane wyjściowe. Mają one przeznaczenie użytkowe i zostały stworzone tak, aby dostarczyć użytkownikom dużo informacji na temat zewnętrznego zachowania systemu SAS. Podręczniki te nie zawierają informacji o wewnętrznych aspektach działania systemu.

104. Sąd krajowy stwierdził, że każdy z podręczników SAS jest oryginalnym dziełem literackim, które jest objęte ochroną na podstawie dyrektywy 2001/29.

105. Artykuł 2 lit. a) tej dyrektywy przewiduje wyłączne prawo autora do zezwalania lub zabraniania powielania swoich utworów „przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiejkolwiek formie". Moim zdaniem fakt, że domniemanie plagiatu dotyczy również powielania podręczników w celu stworzenia utworu mającego inną postać, na przykład programu komputerowego, nie wyłącza takiego powielenia z zakresu stosowania tej dyrektywy.

106. W ww. wyroku w sprawie Infopaq International Trybunał miał już okazję wypowiedzieć się na temat zakresu ochrony przewidzianej w art. 2 dyrektywy 2001/29. Stwierdził on, że zgodnie z motywem 21 tej dyrektywy zakres czynności, do których stosuje się prawo do powielania, należy interpretować w sposób rozszerzający. Ten wymóg interpretacji rozszerzającej rzeczonych czynności wynika ponadto z brzmienia art. 2 dyrektywy, w którym używa się takich wyrażeń jak „bezpośrednio lub pośrednio", „tymczasowo lub stale", „przy wykorzystaniu wszelkich środków" i „w jakiejkolwiek formie" [43].

107. W konsekwencji ochrona, którą zapewnia art. 2 dyrektywy 2001/29, musi mieć zakres obejmujący, moim zdaniem, zarówno zwielokrotnianie niektórych elementów w podręczniku do innego programu komputerowego, jak również zwielokrotnianie w samym programie komputerowym.

108. Pojawia się zatem teraz pytanie, czy powielając w podręczniku systemowym WPL i w systemie WPL niektóre elementy zawarte w podręcznikach systemowych SAS, WPL naruszyła prawo autorskie, które SAS Institute posiada do tych podręczników.

43 — Punkty 41, 42.

109. Jak już wskazałem w pkt 43 niniejszej opinii, prawo autorskie opiera się na zasadzie, zgodnie z którą ochrona prawnoautorska obejmuje wyrażenia, nie natomiast idee, procedury, metody funkcjonowania lub pojęcia matematyczne jako takie.

110. W niniejszej sprawie sąd krajowy stwierdził, że WPL powieliła z podręczników systemowych SAS w szczególności słowa kluczowe, składnię, polecenia i kombinacje poleceń, opcje, wartości domyślne, a także iteracje, aby odtworzyć je w swoim programie, a także w podręczniku WPL.

111. Moim zdaniem te elementy jako takie nie mogą być objęte ochroną na gruncie prawa autorskiego.

112. Jeżeli chodzi o język programowania, wskazałem w pkt 69 i 70 niniejszej opinii, że składa się on z wyrazów i znaków oraz że posiada własne zasady składni i własne słowa kluczowe.

113. Opcje przewidziane w stosunku do różnych poleceń stanowią formę podzachowań w stosunku do danego polecenia. Podzachowania pozwalają kontrolować szczegółowe cechy pożądanego zachowania. W tym celu wystarczy dodać wyrazy po nazwie polecenia.

114. Jeżeli chodzi o wartości domyślne uruchamiane w przypadku, gdyby konkretne polecenie lub konkretna opcja nie zostały sprecyzowane przez użytkownika, pozwalają one systemowi SAS zezwolić na to, aby nazwy poleceń, opcje lub nazwy danych zostały pominięte w niektórych okolicznościach, w wyniku czego wartości te zastępują powstałe puste miejsca.

115. Jeżeli chodzi o wybór operacji statystycznych, z uwag przedłożonych przez WPL wynika, że wykonanie operacji statystycznych zostaje spowodowane przez zapisanie instrukcji w języku SAS. Podręczniki systemowe SAS zawierają opis każdej operacji statystycznej dodanej do kolejnych wersji systemu SAS. System WPL proponuje ten sam wybór operacji statystycznych użytkownikom, którzy piszą programy aplikacji w języku SAS. System WPL nie powiela opisu tych operacji statystycznych, lecz ogranicza się do ich wykonania.

116. WPL twierdzi również, że wzory matematyczne zawarte w podręcznikach systemowych SAS opisują dane wyjściowe, które zostaną obliczone na podstawie danych wejściowych. Nie chodzi o kod programu niezbędny do wykonania szeregu obliczeń. Wzór matematyczny może zostać w istocie zastosowany na wiele sposobów. Programiści WPL napisali kod źródłowy, który jest w stanie wykonać obliczenia opisane we wzorach matematycznych.

117. Wreszcie system SAS zawiera szczególną operację statystyczną kończącą się ośmioma iteracjami. W zakresie, w jakim wartość ta ma w opinii WPL wpływ na końcowy wynik, programiści, po przeczytaniu podręczników systemowych SAS, stworzyli kod źródłowy, który również może wykonać osiem iteracji.

118. Z całości powyższych uwag wynika, że te różne elementy odpowiadają moim zdaniem ideom, procedurom, metodom funkcjonowania lub pojęciom matematycznym. Nie mogą być zatem jako takie objęte ochroną z tytułu prawa autorskiego na podstawie art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29.

119. Natomiast wyrażenie tych idei, procedur, metod funkcjonowania lub pojęć matematycznych może podlegać ochronie na podstawie tego przepisu, jeżeli posiadało oryginalny charakter.

120. Wyłącznie w drodze wyboru, układu i połączenia takich elementów autor ma w istocie możliwość wyrażenia swojej twórczej inwencji w sposób oryginalny i stworzenia rezultatu stanowiącego twórczość intelektualną [44].

121. W każdym razie do sądu krajowego należy zbadanie, czy ma to miejsce w niniejszej sprawie.

44 — Zobacz podobnie ww. wyrok w sprawie Infopaq International, pkt 45.

122. W świetle powyższych uwag proponuję, aby Trybunał orzekł, że art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, iż powielenie w programie komputerowym lub w podręczniku niektórych elementów opisanych w podręczniku do innego programu komputerowego może stanowić naruszenie prawa autorskiego do tego podręcznika, jeżeli – co powinien stwierdzić sąd krajowy – elementy w ten sposób powielone stanowią wyrażenie własnej twórczości intelektualnej ich autora.

V – Wnioski

123. W świetle wszystkich powyższych wyjaśnień proponuję, aby Trybunał odpowiedział w następujący sposób na pytania skierowane przez High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division:

1) Artykuł 1 ust. 2 dyrektywy Rady 91/250/EWG z dnia 14 maja 1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych należy interpretować w ten sposób, że funkcje programu komputerowego, a także język programowania nie mogą jako takie podlegać ochronie na podstawie prawa autorskiego. Do sądu krajowego należy zbadanie, czy powielając te funkcje w swoim programie komputerowym, autor tego programu powielił w znacznej części elementy pierwszego programu, które są wyrażeniem własnej twórczości intelektualnej ich autora.

2) Artykuł 1 ust. 2 i art. 6 dyrektywy 91/250 należy interpretować w ten sposób, że fakt powielenia przez licencjobiorcę kodu lub translacji formy kodu formatu plików danych w celu napisania w swoim programie komputerowym kodu źródłowego, który odczytuje i zapisuje ten format plików, nie jest uważany za czynność podlegającą zezwoleniu, pod warunkiem że czynność ta jest bezwzględnie konieczna do otrzymania informacji niezbędnych dla interoperacyjności między elementami różnych programów. Skutkiem takiej czynności nie może być umożliwienie licencjobiorcy powielenia kodu programu komputerowego we własnym programie, co musi zbadać sąd krajowy.

3) Artykuł 5 ust. 3 dyrektywy 91/250 w związku z art. 4 lit. a) i b) oraz art. 5 ust. 1 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że wyrażenie „czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, w stosunku do którego [osoba mająca prawo do używania kopii programu komputerowego] jest uprawniona" odnosi się do czynności, na które taka osoba otrzymała zezwolenie od uprawnionego z tytułu prawa autorskiego, a także do czynności ładowania i uruchamiania koniecznych do używania programu komputerowego zgodnie z jego przeznaczeniem. Obserwacja, badanie lub testowanie funkcjonowania programu komputerowego wykonywane zgodnie z tym przepisem nie mogą skutkować umożliwieniem dostępu do informacji chronionych prawem autorskim, takich jak kod źródłowy lub kod obiektowy, osobie mającej prawo do używania kopii tego programu.

4) Artykuł 2 lit. a) dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym należy interpretować w ten sposób, że powielanie w programie komputerowym lub w podręczniku niektórych elementów opisanych w podręczniku do innego programu komputerowego może stanowić naruszenie prawa autorskiego do tego podręcznika, jeżeli – co powinien stwierdzić sąd krajowy – elementy w ten sposób zwielokrotnione stanowią wyrażenie własnej twórczości intelektualnej ich autora.